

НАПРЯМИ ЕФЕКТИВНОГО ЗАЛУЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РЕСУРСУ ІННОВАЦІЙНО- ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*І. Г. Яненко,
докторант, Інститут економіки та прогнозування
НАН України*

У статті обґрунтована необхідність застосування організаційного ресурсу усіх суб'єктів господарювання при реалізації політики інноваційно-технологічного розвитку економіки. Розкрито роль системи державного управління, корпоративного управління та технологічної політики промислових компаній на регіональному рівні, технологічного менеджменту, застосування кластерного механізму та моделі державно-приватного партнерства як складових синергетичної дії організаційного ресурсу в національній інноваційній системі.

In the article the necessity of application of organizational resource of all of subjects of manage during realization policy is grounded innovative technological development of economy. The role of the system of state administration, corporate management and technological policy of industrial companies is exposed, at regional level, technological management, applications of cluster mechanism and model state private partnership as constituents of synergistical action of organizational resource in the national innovative system.

ВСТУП

Найбільш значущими процесами останнього десятиріччя ХХ ст. і першого десятиріччя нового століття, які суттєво впливають на вибір стратегічної поведінки державних органів влади, є глобалізація, формування інформаційного суспільства, інформаційно-технологічна революція та європейська інтеграція. Практика провідних країн свідчить, що для входження в дані процеси необхідно докорінно змінити мислення, принципи підходу до розв'язання проблем, усвідомлюючи, що саме провідна роль інноваційного фактору у процесі економічного зростання реалізується на сучасному етапі за допомогою державної інноваційної політики та інноваційних пріоритетів, так як останні виступають рушійною силою прогресивних структурних зрушень в економіці. А в основі зазначених процесів — організаційні зміни, які дозволяють активізувати потенційні можливості динамічного розвитку,

залучаючи наукові та проектно-конструкторські розробки у виробничий процес.

На жаль, розв'язання більшості системних проблем в економічному і суспільному житті України не дає очікуваного результату, так як першопричиною ще на першому етапі розвитку незалежної української держави була відсутність розуміння владою того факту, що усі виклики, які виникли перед світом і Україною, лежали в принципово іншій площині — виникаючої економіки постіндустріального типу, принципово інших відносин власності, нової системи мотивації до праці. Під впливом двох революцій — науково-технічної й інформаційної — виникла інша економіка, у формуванні якої традиційні індустріальні фактори перестали відігравати вирішальну роль. У створенні собівартості продукту, суспільних відносин, нового виду мотивації до праці (і життя в цілому) вирішальну роль відіграють нематеріальні фактори: знання, інформація, інноваційний тип мислення і поведін-

ка творчої людини, що створює новітні [1].

На нашу думку, саме відсутність уваги до організаційного ресурсу (а також до організаційних інновацій) не лише гальмує процес інноваційно-технологічного розвитку економіки України, а й створює загрози для витіснення її на узбіччя цивілізації в якості сировинного приросту.

Стан розвитку науково-технологічної сфери та інноваційної діяльності в Україні свідчить про системну кризу, яка з кожним роком та з кожним новим урядом постійно загострюється. І відбувається все це на фоні постійних розмов на всіх рівнях державної влади про необхідність впровадження інноваційної моделі розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень показує, що більшість авторів приділяють значну увагу формуванню інноваційної моделі розвитку економіки та активізації інноваційної діяльності, а важливою умовою для її успішного впровадження вважають залучення та використання науково-технологічного потенціалу країни, інвестиційне забезпечення та державне регулювання [2—5]. На жаль, роль організаційного ресурсу в розбудові інноваційної економіки в публікаціях вітчизняних науковців й до цього часу не знайшла відповідної уваги, а у більшості виступах представників усіх рівнів влади наголошується на фінансовому ресурсі як панацеї для запуску інноваційного механізму розвитку економіки. Проте, як свідчить досвід провідних країн світу, першочерговою умовою реалізації науково-технологічної та інноваційної політик є розробка чіткого організаційного механізму та заходів щодо забезпечення синергетичних зусиль організаційного ресурсу усіх учасників відповідного процесу.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Виходячи із зазначеного, завданням проведеного дослідження було розглянути можливості застосування організаційного ресурсу як основи результативного управління інноваційною економікою, визначити особливості впливу окремих складових такого ресурсу та запропонувати шляхи його залучення в практику реалізації державної інноваційної політики.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО РЕЗУЛЬТАТУ

За всі роки незалежної України формально приділялася увага розвитку науково-технологічної та інноваційної сфери, про що свідчить розроблена законодавча база [6], здійснені деякі інституційні перетворення. Проте, на жаль, на практиці динамічних зрушень не спостерігається, навпаки, — розрив в технологічному розвитку України і решти країн (навіть постсоціалістичних) — збільшується (рис. 1). Причина — відсутність механізмів об'єднаної синергії організаційного ресурсу: результативного і кваліфікованого апарату державного управління,

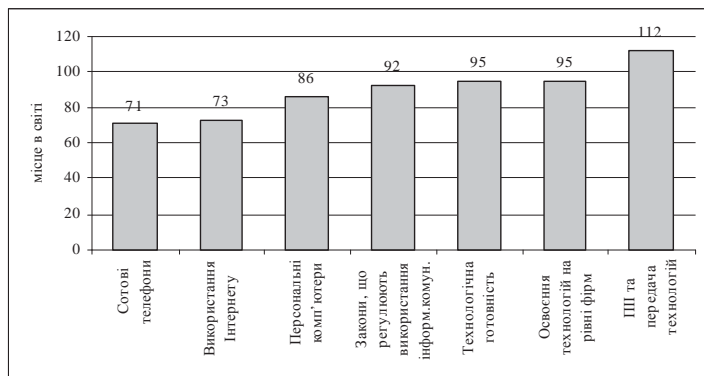

Рис. 1. Рейтинги України в світі за рівнем "технологічної готовності" (2006—2007 рр.)

регіонального управління інноваційним розвитком, корпоративних структур — потенціалу великого бізнесу; промисловості та системи інноваційного менеджменту на мікрорівні.

Прагнення вивести економіку на траєкторію стійкого економічного зростання повинно ставити за мету багаторазове підвищення інноваційної активності і освоєння базових технологій новітнього технологічного укладу, а також пошук шляхів здійснення модернізації економіки, і в першу чергу — технологічного переозброєння промисловості на основі вищих досягнень науково-технічного прогресу, освоєння сучасних форм організації виробництва, підвищення на цій основі його ефективності і конкурентоспроможності. З цих позицій державне регулювання інноваційної діяльності повинно включати комплекс відповідних важелів та інструментів, спрямованих на встановлення та реалізацію правових та організаційних відносин органів державної влади та суб'єктів інноваційної діяльності і здійснюватися шляхом: 1) визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів; 2) формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм; 3) створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності; 4) захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; 5) фінансової підтримки виконання інноваційних проектів. Головне завдання регулювання — забезпечення умов для реалізації державної інноваційної політики як сукупності клімату з постійного оновлення продукції, модернізації засобів виробництва, вдосконалення технологічних процесів та виробничо-організаційних відносин, розвитку науки та підвищення освітнього рівня громадян з метою зміцнення економіки держави на основі науково-технічних досягнень і організаційних заходів. Інноваційна політика — складний, непозбавлений ризику процес, проходження якого визначається багатьма

кадри, рівень інноваційної культури населення та ін.

На жаль, і до цього часу політичне керівництво та економічна влада країни не усвідомили всієї важливості завдань науково-технічного прогресу для розвитку економіки та вирішення на цій основі соціальних проблем, зміцнення міжнародних позицій країни. Так, протягом сімнадцяти років приймалися чисельні постанови керівних органів, створювалися і неодноразово реформувалися структури управління науково-технічним розвитком, пропонувалися різні заохочувальні системи в інтересах розгортання винахідництва та раціоналізаторства, підвищення якості продукції (на жаль, лише на папері). Так, реорганізація державного органу управління науково-технічною та інноваційною сферою за роки незалежності України відбувалася декілька разів: 1991—1992 рр. — Комітет із питань науково-технічного прогресу; 1992—1995 рр. — Державний комітет із питань науки і технологій; 1995—1996 рр. — Державний комітет із питань науки, технологій і промислової політики; 1996—1998 рр. — Міністерство у справах науки і технологій; 1998—2000 рр. — Державний комітет з питань науки та інтелектуальної власності; з 2000 р. — Міністерство освіти та науки. На певному етапі отримала широке розповсюдження практика розробки, узгодження галузевих, міжгалузевих і загальнодержавних комплексних програм науково-технічного прогресу (що відіграли позитивну роль в основному для координації розвитку окремих напрямів науки та техніки). Проте відбувається поступове скорочення

передумовами: технічними, фінансовими, економічними. Цей процес повинен поєднувати науку, техніку, підприємництво, економіку та управління й торкатися усього соціально-економічного середовища, включаючи виробництво, банки, науково-технічні

кількості одночасно реалізовуваних програм і проектів. Зокрема, за даними Міносвіти та науки України, якщо у 1997—2000 рр. в Україні виконувалося 62 ДНТП і майже 1100 проектів, то у 2003—2006 рр., відповідно, 29 і 266. Однак таке скорочення відбувається не за рахунок концентрації фінансових і кадрових ресурсів на найбільш пріоритетних напрямках, а внаслідок зменшення бюджетного фінансування вказаних програм при відсутності позабюджетних коштів. Зокрема, якщо у 1992 р. на фінансування ДНТП з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки з державного бюджету було виділено майже чверть коштів на розвиток науки, у 1994 р. — 15,5%, то у 1997—1998 рр. — 8,5%, у 1999 р. — менше ніж 1,8%, у той час як у найбільш розвинутих країнах світу цей показник становить більше половини асигнувань на розвиток науки. Слід зазначити, що після прийняття у 2002 р. Закону України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки", згідно із яким на такі цілі повинно виділятися не менше 30% загального обсягу бюджетного фінансування видатків на науку, цей показник знизився до 0,68% у 2003 р. і 0,33% — у 2006 р. Звичайно, така ситуація безпосередньо впливає на динаміку впровадження прогресивних технологічних процесів як втілених знань у промисловому виробництві (табл. 1).

Відповідно до сучасних умов завдання прискорення інноваційно-технологічного розвитку економіки повинно розв'язуватись шляхом сполучення дій на двох основних напрямках економічного розвитку: 1) організації високоефективного ринку, в тому числі його інноваційного сегмента; 2) здійснення централізованої керованої структурної трансформації економіки на основі створення сприятливих умов для широкого розповсюдження прогресивних технологій і згорання застарілих виробництв. Удосконалення державного управління у сфері науково-технологічної та інноваційної діяльності потребує: по-перше, систематизації державних управлінських функцій відповідно до світової практики на прикладі економічно розвинених країн; по-друге, адекватного перерозподілу відповідних функцій між органами виконавчої влади України; по-третє, реалізації напрацьованих норм законодавства, особливо у сфері стимулювання інноваційної діяль-

Таблиця 1. Динаміка впровадження прогресивних технологічних процесів в промисловості України

Вид економічної діяльності	Усього, кількість					Із них маловідходних, ресурсозберігаючих, безвідходних				
	2001	2002	2004	2005	2006	2001	2002	2004	2005	2006
Промисловість України	1421	1142	1727	1808	1145	469	430	645	690	424
у % до підсумку	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Добувна промисловість	48	29	19	26	11	32	19	5	8	5
у % до підсумку	3,4	2,5	1,1	1,4	0,9	6,8	4,4	0,7	1,2	1,2
Обробна промисловість	1367	1107	1698	1772	1117	431	405	631	676	405
у % до підсумку	96,2	96,9	98,3	98,0	97,5	91,9	94,2	97,8	97,9	95,5
Машинобудування	799	606	1070	1273	798	239	211	385	429	242
у % до підсумку	56,2	53,1	61,9	70,4	69,7	51,0	49,1	59,7	62,2	57,1

Джерело: Розраховано за даними статистичного збірника

ності, щодо яких призупинено дію.

Комплексний аналіз проблем розбудови в Україні інноваційної економіки дозволяє зробити висновок, що однією з головних причин незадовільних результатів в цій справі є відсутність сучасної організаційної структури управління науково-технологічною та інноваційною діяльністю, що включала б усі рівні ієрархії (державний, галузевий та регіональний) господарського комплексу і являла собою ефективну систему, побудовану за принципами сучасного державного управління, адміністративного та інноваційного менеджменту. Тобто на практиці маємо справу з відсутністю механізмів задіяння організаційного ресурсу в напрямі реалізації сукупності напрацьованих науковців, освітян, інженерів, державних службовців та керівників підприємств у сфері формування інноваційної моделі розвитку економіки.

Слід зазначити, що становлення організаційного ресурсу займає багато часу, вимагає системних зусиль і значних коштів. У той же час даний ресурс володіє важливою особливістю: саме він активізує науковий та промисловий потенціал, створює необхідні умови для процесу перетворення можливостей в дійсність. Далі наводимо характеристику окремих складових загальнодержавного організаційного ресурсу, які потребують уваги при виборі механізмів впливу на процес реалізації як відповідних урядових програм, так і стратегії соціально-економічного розвитку регіонів на інноваційній основі.

Корпоративні структури та корпоративне управління на регіональному рівні. На наше переконання, сьогодні важливі не стільки ресурси, якими володіє регіон, скільки ключові здібності регіональної влади і бізнесу, у відповідь на виклики ринку швидко адаптувати наявні ресурси, а також розвивати і створювати нові. Тому при розробці стратегії необхідним стає врахування реалії сучасності, серед яких: 1) необхідність технологічного оновлення виробництва та забезпечення інноваційного розвитку; 2) відносна відкритість кордонів для пересування засобів виробництва і вбудови у регіональні відтворювальні процеси елементів іноземного капіталу, не допускаючи при цьому деформації структури як національної, так і регіональної економіки; 3) наслідки кардинальних інституціональних перетворень, зокрема, швидке формування інституту приватної власності без супроводження розробки заходів щодо державного і громадського моніторингу їх діяльності та ін.

Слід зазначити, що домінуюча в країні внутрішня виробничо-територіальна організація більшості регіонів не забезпечує їхньої конкурентоспроможності у глобальному ринку. У результаті політики розміщення продуктивних сил у Україні не існує практично жодного конкурентоспроможного територіального комплексу як дина-

мічної і внутрішньо конкурентної мережі близько локалізованих підприємств, що виробляють таку ж саму або суміжну продукцію і спільно забезпечують успішні ринкові позиції для країни, галузі і самих підприємств. За таких умов можна стверджувати, що національні інтереси України вимагають вирішення стратегічних проблем розвитку країни через формування задач іншого типу, пов'язаних із жорсткою конкурентною боротьбою, яка вже сьогодні активно відбувається на внутрішньому ринку між вітчизняними виробниками та їхніми іноземними конкурентами і на зовнішніх ринках, що проявляється в конкуренції окремих підприємств і компаній, найбільш успішних у економічному і технологічному відношенні галузей і в кінцевому підсумку — глобальної економічної конкуренції України з іншими країнами, що виборюють своє місце в глобальній економіці.

Вкрай необхідним вважається зближення процедур регіонального проєгування і програмування, суб'єктами яких виступають органи влади, і стратегічного корпоративного планування, яке здійснюється провідними компаніями, що функціонують в межах конкретного регіону і відносяться, перш за все, до експортних та високотехнологічних галузей. Конструктивна позиція органів влади повинна полягати в тому, щоб при розробці механізмів регулювання (перспективні програми соціально-економічного розвитку, регіональні цільові програми, концепції реформування окремих сфер діяльності та інше) враховувати роль, пропорції і прогнози розробки провідних системоутворюючих компаній, які визначають основні фінансові потоки як держави, так і регіону їхнього розташування. Проте на сьогодні законодавча база України потребує доопрацювання щодо механізмів дії різноманітних організаційних і організаційно-правових форм, у межах яких великі корпоративні структури можуть створюватися.

Державно-приватне партнерство (ДПП). Розподіл державою разом з інвестором первинних ризиків є метою створення державно-приватних партнерств в інноваційній сфері. Наприклад, у Росії широко обговорюється механізм застосування такого організаційного ресурсу, а перші приклади втілення концептуальних підходів виникли в ході реалізації федеральної цільової науково-технічної програми "Дослідження і розробки по пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки" на 2002—2006 роки і мали на меті — залучення нових інвесторів, приватного бізнесу до участі в Програмі в сполученні з посиленням їхньої ролі у виробленні і прийнятті рішень.

Сутність такого соціально-політичного явища як державно-приватне партнерство можна пояснити через усвідомлення двох головних питань: 1) визначення, типологія, форми, характерні ознаки подібного роду партнерств і 2) принципи створення й етапи

цього процесу [7]. Дані автори пропонують, на наш погляд, досить вдалі визначення: тип (вид) ДПП — сукупність організаційно-правових, фінансово-економічних відносин та дій держави і приватного бізнесу, спрямованих на досягнення загальних цілей реалізації економічної політики держави; модель ДПП — конкретний проєкт ДПП, що виникає у результаті законної і прозорої процедури добору відповідних учасників партнерства з боку приватного бізнесу для рішення конкретних задач економічної політики держави; форма ДПП — правова підстава реалізації конкретної моделі ДПП — договір, програмна, змішана. Одна зі сторін державно-приватного партнерства згідно з визначенням — держава в особі державних або регіональних органів влади. Іншою стороною є комерційна структура, підприємство, що діє на основі приватного капіталу. У Росії вже реалізуються такі проєкти державного значення, елементи яких можна ідентифікувати як організаційно-правові передумови для проєктів державно-приватного партнерства, зокрема: Фонд сприяння розвитку малих форм підприємств у науково-технічній сфері, що здійснює програми "СТАРТ", у тому числі СТАРТ-ЛОМО, СТАРТ — СИСТЕМА ВЕНЧУР, СТАРТ-ИНТЕЛ, а також програму "ТЕМП"; Венчурний Інвестиційний Фонд — некомерційна організація за участю держави; центри трансферу технологій, створені за підтримки федеральних органів виконавчої влади, у ряді регіонів при наукових і освітніх організаціях; найважливіші інноваційні проєкти державного значення, що дозволяють опрацювати модель взаємодії держави, наукової організації і промислового підприємства щодо створення провідних технологій.

Технологічна політика промисловості регіонів — обов'язкова складова державної інноваційної політики та один із основних факторів економічного зростання і конкурентоспроможності галузей економіки та використання науково-технологічного потенціалу. Розвиток промисловості в цілому та її наукомісткої складової зокрема, органічно пов'язаний з територіальною трансформацією продуктивних сил, зміною соціальних та екологічних стандартів регіонального устрою. Виходячи з сучасних умов і тенденцій регіонального розвитку економіки України, державна технологічна політика ставить за мету забезпечення раціонального використання регіональних ресурсів промислового розвитку, пом'якшення соціальних диспропорцій та підвищення екологічної безпеки умов праці та життя населення та зосереджується на реалізації таких завдань: 1) здійснення прогресивної структурної перебудови промислового виробництва, особливо у старопромислових районах і центрах, для яких характерна надмірна концентрація підприємств важкої індустрії та складна екологічна обстановка; 2) диверсифікація промислових вироб-

ництв, особливо тих, що входили до складу ВПК, насичення за рахунок цього регіонального споживчого ринку складною побутовою технікою та високоякісними товарами широкого вжитку розв'язання на цій основі таких соціальних проблем як безробіття і підвищення рівня життя; 3) стимулювання розвитку експорторієнтованих та імпортозамінних промислових виробництв в районах, що мають для цього сприятливі умови, розвиток вільних (спеціальних) економічних зон та активізація прикордонного та транскордонного співробітництва, в тому числі євро регіонального співробітництва; 4) визначення на законодавчому рівні механізмів державного стимулювання промислового розвитку регіонів і підтримки депресивних територій і малих міст та розвитку міжрегіональної виробничої кооперації.

Стосовно характеристики розвитку регіонів аналіз статистичних даних за останні три роки дозволив зробити висновки про стабільно повільний стан інноваційної активності підприємств регіонів України та відповідність його загальним тенденціям розвитку інноваційної діяльності в цілому по країні. В той же час, слід констатувати, що Україна й на сьогодні володіє потужним науково-технологічним потенціалом, який зосереджено по всім регіонам, а здійснена порівняльна оцінка регіонів за станом технологічного розвитку підкреслює тенденцію щодо наявності ядра промислового розвитку країни, до якого відносяться м. Київ, Донецька, Харківська, Запорізька, Дніпропетровська області. Слід зазначити, що дана тенденція тісно корелюється з науковою, інноваційною та інвестиційною активністю даних регіонів і ще раз підтверджує наявність ресурсного потенціалу для здійснення проривної інноваційної стратегії в напрямку підвищення конкурентоспроможності України та забезпечення її економічної системи гідного місця в світі. Проте стратегія діяльності місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування України на сьогодні вимагає перетворення регіонів на активних суб'єктів економічних відносин і висуває нові вимоги до формування, оцінки та використання їх технологічного потенціалу з метою забезпечення їхньої конкурентоспроможності на внутрішніх і міжнародних ринках товарів та інвестицій. Розробляючи стратегію і тактику поведінки, регіональна технологічна політика повинна визначальним фактором вважати інноваційний потенціал, який має бути спроможним забезпечити конкурентну перевагу в міжнародному середовищі. В той же час ефективність регіонального управління потребує впорядкування і поглиблення нормативно-правової бази, удосконалення адміністративно-територіального устрою, функціональної структуризації місцевого самоврядування.

Кластерний механізм управління. Даний підхід до застосування синергії організаційного ресурсу господарюю-

чих суб'єктів знаходиться сьогодні в центрі пильної уваги урядів багатьох країн. Згідно з теорією Майкла Портера кластер — це група географічно сусідніх взаємозалежних компаній (постачальники, виробники й ін.) та пов'язаних з ними організацій (освітні заклади, органи державного управління, інфраструктурні компанії), що діють у визначеній сфері і взаємодоповнюють один одного. Зокрема, М. Портер [8] вважає, що конкурентоспроможність країни варто розглядати через призму міжнародної конкурентоспроможності не окремих її фірм, а кластерів — об'єднань фірм різних галузей, причому принципове значення має здатність цих кластерів ефективно використовувати внутрішні ресурси. Тобто кластер стає чимось більшим, ніж проста сума окремих його частин. Центром кластера найчастіше буває кілька потужних компаній, при цьому між ними зберігаються конкурентні відносини. Цим кластер відрізняється від картелю або фінансової групи. Концентрація суперників, їхніх покупок і постачальників сприяє підвищенню ефективної спеціалізації виробництва. При цьому кластер дає роботу і значній кількості малих підприємств. Крім того, кластерна форма організації приводить до створення особливої форми інновації — "сукупного інноваційного продукту". Об'єднання в кластер на основі вертикальної інтеграції формує не спонтанну концентрацію різноманітних наукових і технологічних винаходів, а визначену систему поширення нових знань і технологій. При цьому найважливішою умовою ефективної трансформації винаходів в інновації, а інновацій у конкурентні переваги є формування мережі стійких зв'язків між всіма учасниками кластера [9]. Тому в ряді країн в останні десятиліття набули поширення ефективні кластерні стратегії, які будуються на центрах ділової активності, що вже довели свою силу і конкурентоспроможність на світовому ринку. Зокрема, уряди європейських країн концентрують зусилля на підтримці існуючих кластерів і створенні нових мереж компаній, що раніше не контактували між собою. Держава при цьому не тільки сприяє формуванню кластерів, але і саме стає учасником мереж. Наприклад, французька модель кластера здійснюється з 2004 за допомогою державної політики формування "полісів конкурентоспроможності".

Слід зазначити, що відмінна риса технологічних кластерів полягає в тому, що розроблювальні тут конкретні технології можуть знаходити застосування в різних галузях, у тому числі в сировинних і обробних, зміцнюючи їхні конкурентні позиції. А визначення сьогоднішніх конкурентоспроможних галузей і технологічних кластерів завтрашнього дня дозволяє вийти на формулювання оптимальної стратегії економічного розвитку.

Технологічний менеджмент. Світовий досвід та вітчизняна практика показує, що тільки підприємства, яким вдалося стабілізувати свій юридичний

і економічний стан, можна вважати суб'єктами діяльності, зацікавленими в реалізації свого науково-технологічного потенціалу. Саме технологічний потенціал нововведень пов'язаний з об'єктивними фізичними, хімічними, біологічними та іншими параметрами концепції, що лежить в основі нововведення. В кожний конкретний момент часу він визначається розривом між досягнутим рівнем технічної ефективності та теоретично можливою межею ефективності даної технології.

Формування технологічного менеджменту як складової загального та стратегічного менеджменту підприємства покликано забезпечити створення і засвоєння інновацій в продукції, обладнанні та технологічних процесах, матеріалах, які здатні підтримати чи відтворити конкурентоспроможність підприємства, поліпшити його фінансовий стан. Погоджуємося з думкою експертів, що навіть в умовах кризи саме доступні за можливостями їх фінансування і швидко окупні технологічні інновації повинні складати ядро антикризового управління, яке дозволить підприємству не просто вижити за рахунок економії витрат, а й налагодити випуск нової продукції, яка може продаватися і приносити постійні грошові потоки; перейти на більш дешеві закупні ресурси, на постійній основі і без скорочення виробництва економити на електроенергії, паливі, матеріалах за рахунок освоєння енерго- і ресурсозберігаючих технологій та ін. Для забезпечення таких підходів на практиці потрібні фахівці. Тому в сфері вищої освіти повинна знайти належне місце спеціальна програма, місія якої полягає в підготовці і перепідготовці фахівців в галузі комерціалізації технологій, інноваційного підприємництва, управління інноваційними проектами, здатних оцінити комерційну привабливість технології та ризики її просування, вмінь розробити оптимальну стратегію перетворення розробок в конкурентоспроможний товар, ідеї бізнесу в успішний бізнес та забезпечити реальну дохідність патентів, авторських прав та ноу-хау.

Зміни в організаціях, зумовлені метою і завданнями їх реорганізації, в одних випадках здійснюються цілеспрямовано на засадах розроблених концепцій удосконалення, а в інших — носять неформальний і адаптивний характер, якщо організація оперативного пристосовується до зовнішнього середовища шляхом модифікації своєї поведінки. Планування організаційних змін охоплює аналітичну і прогностичну діяльність, розробку можливих заходів і добір відповідної стратегії. При цьому потрібно враховувати чисельні організаційні параметри: структуру і процес; виробничу та інформаційну технологію; організаційну культуру як модель основних цінностей і принципів; кадрові ресурси. Дослідження показують, що в умовах організації виробництва на підпри-

мствах перешкодою на шляху до змін є мислення категоріями сьогодення; впевненість у власній правильності суджень; нетерпіння до прояву індивідуалізму та самостійності; нетерпимість до інновацій. З цих позицій розвиток інноваційної діяльності потребує кадрового забезпечення та формування раціонального використання інноваційного потенціалу підприємств. Тому шляхами підвищення ефективності в організації управління технологічним розвитком підприємства має бути усвідомлення керівниками усіх ланок управління з поширенням на весь колектив співробітників того факту, що технологічні інновації виникають як форма вирішення протиріччя між зростаючими потребами і обмеженими можливостями, перш за все, у виробничому процесі і виконують соціально-економічні функції. Ризик від упровадження технологій полягає в невизначеності того, що підприємства із своїми новими технічними розробками: 1) вийде на новий технологічний рівень; 2) зробить ставку на ті технології, які будуть сприйняті ринком; 3) правильно вибрало терміни вступу на ринок; 4) зможе переконати споживачів у тому, що технологічні інновації приведуть до підвищення корисності товару при експлуатації і додаткові витрати капіталу швидко окупляться.

В Україні, як і в інших постсоціалістичних країнах, проходить інтенсивна інтеграція традиційних методів жорсткого управління та м'якого поведінського управління в нову концепцію, орієнтовану на провідну роль людини в діяльності підприємства (основний ресурс організації), орієнтацію на гнучкість в усіх сферах діяльності, прагнення до ефективного використання інноваційного потенціалу. Тому стає очевидним, що без врахування глобальних факторів розвитку, єдності природного і соціального, матеріальних і духовного начал у житті людства побудувати сучасну управлінську парадигму і знайти адекватні їй технології реалізації неможливо. Ефективне використання методів інноваційного розвитку національної економіки передбачає в якості соціального базису формування і стійке відтворення інноваційної суспільної культури. Формування сучасної інноваційної культури як підґрунтя для ефективного науково-технологічного розвитку в Україні потребує відповідної перебудови соціально-економічного та культурного світогляду суспільства. Головне завдання щодо розвитку інноваційної культури полягає у стимулюванні трансформації суспільних цінностей відповідно до визнання пріоритетів творчої праці, самовдосконалення і самонавчання, соціально відповідального підприємництва та правової компетентності.

Сучасна економіка потребує специфічних підходів, відмінних від тра-

диційної економіки, до визначення і реалізації інноваційної політики. Ці особливості в узагальненому вигляді зводяться до орієнтації політики на забезпечення збалансованості зусиль держави і ринку для отримання максимального результату від знань для економічного і соціального розвитку; інтегрування соціально-політичних, наукових, освітніх, економічних, екологічних та інших інтересів суспільства шляхом ефективного впливу державної політики на створення і засвоєння нових знань сучасних технологій; створення умов для розвитку приватного інвестування, економії ресурсів і коштів, зростання виробництва на інноваційній основі; вдосконалення системи оподаткування шляхом поступового зменшення податкових ставок на нагромадження і інвестиції та збільшення — на споживання; створення сучасної інфраструктури інноваційної сфери, забезпечення державної відповідальності за підготовку кадрів для потреб інноваційної економіки; орієнтації державної політики, головним чином, на економічне зростання і підвищення за рахунок цього якості життя громадян, їх соціального захисту, замість боротьби з бідністю, необґрунтованого встановлення системи соціальних пільг, що найбільш характерно для державної політики країн із низьким рівнем інноваційного розвитку економіки.

Сьогодні стає очевидним, що роль організаційного ресурсу в житті суспільства надзвичайно велика. Слід констатувати, що країна може мати всі ресурси для розвитку, але відсутність синергетичної дії усіх складових системи організації управління автоматично відкидає її в розряд відсталих. Ось чому актуальними для подальших досліджень постають наступні питання:

— визначення та ідентифікація економічної категорії "організаційний ресурс";

— встановлення взаємозв'язку між поняттями "організаційний ресурс" та "організаційні інновації";

— розгляд науково-методичних підходів до ресурсної теорії та обґрунтування ролі і місця організаційного ресурсу в ній;

— розробка методологічних засад оцінки організаційного ресурсу економіки та суспільства та ступеня його впливу на економічний розвиток і економічне зростання;

— визначення тенденцій впливу організаційного ресурсу на процес управління науково-технічною та інноваційною діяльністю;

— розробка механізмів залучення організаційного ресурсу корпоративних структур, регіональних та місцевих органів влади, менеджменту підприємств в процес забезпечення розвитку економіки на інноваційній основі;

— моделювання процесу управління інноваційним розвитком економіки з врахуванням ступеня залучення організаційного ресурсу економічних суб'єктів.

Стосовно України інноваційно-

технологічний розвиток має передбачати системний підхід, спрямований перш за все на створення такої атмосфери в суспільстві, в якій конструктивне відношення до нової ідеї, нововведення були б не лише потребою кожного громадянина, але й однією із найбільш значимих суспільних цінностей. Завданням стратегічної значимості можна вважати необхідність формування в суспільній свідомості глибокого розуміння безальтернативності для України інноваційної моделі розвитку економіки і культурно-освітньої та психологічної готовності активно втілювати в життя саме такий варіант соціально-економічного розвитку країни. Незадовільний рівень інноваційної культури виявляється і в недостатній фаховій підготовці робочої сили, і в стереотипах масової свідомості, які стають нині реальним гальмом при освоєнні новітніх технологій, і згубно впливають на ефективність роботи органів управління, на прийняття й виконання принципово важливих рішень. Основою для успішної інновації є не рішення стосовно розподілу ресурсів, а створення інституцій, інтеграційних механізмів та організаційного клімату, і перш за все, політичного, що ведуть до інновацій.

Література:

1. Соціогуманітарний аспект інноваційно-технологічного розвитку економіки України / За ред. Л.І. Федулової. — К.: Ін-т екон. та прогнозув., 2007. — 472 с.
2. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. Л.І. Федулової. — К.: "Основа", 2005. — 552 с.
3. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове забезпечення: Монографія / О.І. Амоша, В.П. Антонюк, А.І. Землянкін та ін. / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк, 2007. — 328 с.
4. Проблеми та пріоритети формування інноваційної моделі розвитку економіки України / Я.А. Жаліло, С.І. Арієреєв, Я.Б. Базиліюк та ін. — К.: НІСД, 2006. — 120 с.
5. Захарін С.В. Механізм державного регулювання іноземного інвестування: Монографія — К.: ІЕ НАНУ, 2003. — 161 с.
6. Інноваційне законодавство України: Повне зібрання нормативно-правових актів. У 3-х томах. — К., 2003.
7. Носкова В.Н., Фомичев Ю.П., Щелкунов А.Н. Государственно-частное партнерство, как форма взаимодействия государства и российского бизнеса в инновационной деятельности // www.auditorium.ru/books/197/Glava12.html
8. Портер М. Международная конкуренция: Пер. с англ. / Под ред. В.Д. Шетинина. М., 1993.
9. Цихан Т.В. Кластерная теория экономического развития // Теория и практика управления. — 2003. — № 5. — С. 24—28.